Inzendingen voor deze rubriek aan:
Ron Guleij
E-mail: ron.guleij@nationaalarchief.nl

Besprekingen

Van Amsterdams Peil naar Europees referentievlak: De geschiedenis van het NAP tot 2018 / Petra J.E.M. van Dam. - Hilversum : Uitgeverij Verloren, 2018. - ISBN 978-90-8704-697-2. - 95 pag., geïllusteerd. - € 10,00.

Het Amsterdams Peil en later het Normaal Amsterdams Peil is ontstaan uit het stadspeil van Amsterdam. Wanneer het water van het IJ hoger werd dan het stadspeil dreigde er gevaar en kon men de sluizen naar de stad sluiten. Het stadspeil was veel lager dan het peil van extreem hoogwater. Het stadspeil was echter ook van belang voor het doorspoelen van de grachten. Al het afval werd namelijk in de grachten gedumpt. Voor het doorspoelen van de grachten zette men bij hoog water de sluizen open zodat de grachten schoongespoeld konden worden.
In een aantal chronologisch opeenvolgende hoofdstukken vertelt Van Dam het verhaal over de diverse lokale en regionale peilen, die ons land kende voor de twintigste eeuw.
Het stadspeil van Amsterdam werd in de zeventiende eeuw het Amsterdam Peil (AP) genoemd. Johannes Hudde, burgemeester van Amsterdam tussen 1672 en 1703, was hier de grondlegger van. Hudde liet het peil vastleggen in de sluizen van de stad met acht ingemetselde witmarmeren stenen. Een referentiepeil zoals het AP was al eerder ontstaan op het platteland. Daar heette het maalpeil. Veel van deze maalpeilen waren vernoemd naar het waterschap of de regio. Op den duur ontstond de behoefte aan een algemeen referentievlak. In de achttiende eeuw verbreidde het AP zich. Grote waterschappen, zoals de hoogheemraadschappen van Rijnland en Delfland, namen het peil over. Cornelis Kraijenhoff, bekend van de zogenaamde Kraijenhoffkaart van Nederland, verspreidde het AP tussen 1797 en 1812 op systematische wijze door Nederland.
In de negentiende eeuw ging men de eerdere peilen herijken door het uitvoeren van nauwkeurigheidmetingen. Hieruit ontstond het Normaal Amsterdams Peil (NAP). Vanaf 1900 wordt het NAP vervolgens steeds meer verfijnd. Vanaf die tijd worden er ook grensoverschrijdende afspraken gemaakt voor het maken van een Europees referentievlak voor hoogtemeting.
Aanvankelijk was het AP en NAP zuiver een referentievlak ten behoeve van de waterbeheersing. Later groeide dit uit tot een peilpunt waarop alle hoogtemetingen in Nederland werden uitgevoerd, niet alleen voor de waterstaat, maar ook voor infrastructurele werken zoals kanalen, spoorwegen en wegenaanleg en de constructie van gebouwen. Bij de uitvoering van grote waterprojecten zoals het Deltaprogramma voor het ophogen van de dijken wordt het NAP dagelijks gebruikt.
"Het NAP-verhaal is zeker interessant voor een groot publiek. Het laat zien dat mensen in het verleden ook al te maken hadden met waterveiligheid en andere waterproblemen." Zo staat te lezen in een van de eerste pagina's, en dat is zeker het geval. Het leest in ieder geval prettig. Bijna een *must read* voor elke Nederlander. Het boekje is zeker niet kartografisch van opzet, maar het is als achtergrondinformatie interessant voor kartografische onderwerpen zoals polderkartografie en waterstaatskartografie.

Erik Walsmit

Vught en Cormvoirt in kaart / Otto Thiers. - Vught / De Bilt : Stichting Erfgoed Vught, Stichting Vughts Museum en HaEs producties, 2017. - 85 p; ill. in kleur. - ISBN/EAN 978-94-9213-06-9. - Prijs: € 29,50.

Hoe maak je een boek over kaarten van een dorp als daar geen afzonderlijke kaarten van gemaakt zijn? Er bestaan heel wat boeken met als titel '... in kaart' of iets dergelijks. Voor de steden is dat relatief gemakkelijk. Je begint met de stadsplattegrond van Van Deventer en met een stadsplattegrond zoals die in de verschillende stedenatlassen zijn verschenen. Dit kan vaak worden aangevuld met plattegronden uit stadbeschrijvingen en wellicht met enkele losse stadsplattegronden, die in de loop van de negentiende en twintigste eeuw het licht zagen. Dat alles tezamen is met een toelichting al gauw voldoende voor een mooi boek(je).
Toch zijn publicaties over stadsplattegronden van betrekkelijk recente datum.
D' Ailly beschreef in 1934 de hem bekende stadsplattegronden van Amsterdam, inmiddels opgevolgd door een breder opgezette uitgave door Hameleers. Marijke Donkersloot schrijft in een voorwoord bij een uitgave naar aanleiding van een congres over historische stadsplattegrond in 1983, dat pas in die periode aandacht kwam voor stadsplattegronden als bron voor historisch onderzoek en inzicht in de ontwikkeling van een stad. De kwaliteit van de uitgaven die sindsdien zijn verschenen, verschilt enorm.
Voor dorpen is dit allemaal lastiger. Vaak hebben de kadastrale opmetingen rond 1832 de eerste zorgvuldige kaart van het gebied opgeleverd en zijn er de kaartjes uit de Gemeente Atlas van Nederland

(1865-1869) door J. Kuyper. Verder zijn er mogelijk nog wat specifieke kaarten, bijvoorbeeld VVV-uitgaven uit de eerste helft van de twintigste eeuw. En er zijn natuurlijk kaarten van een groter gebied, waarvan een uitsnede gebruikt kan worden, bijvoorbeeld polderkaarten of andere waterschapskaarten en provinciekaarten. In archieven zijn soms kaarten te vinden die gemaakt zijn vanwege juridische problemen rond eigendom, perceelgrenzen of waterbeheersing.
Uitgeverij HaEs uit De Bilt heeft 2012 een eerste vingeroefening gedaan met de uitgave van *De Bilt in kaart gebracht*, dat in samenwerking met de plaatselijke historische vereniging uitkwam. Bij *Vught en Cormvoirt in kaart* is de uitgave groter aangepakt. Zowel het Vughts Museum als de Stichting Erfgoed Vught waren bij deze uitgave betrokken. Dankbaar is gebruik gemaakt van het feit dat Vught dicht bij 's-Hertogenbosch ligt en daar tal van relaties mee heeft. Zo lag het Geregt van 's-Hertogenbosch op een heuvel op de Vughtse hei tussen Vught en Cromvoirt en was zo van verre zichtbaar, ook uit de stad. Daarnaast zijn er van Vught en omgeving in de loop van de eeuwen nogal wat militaire kaarten gemaakt en als op zoveel plaatsen in Nederland speelde waterbeheersing ook vaak de reden om kaarten van het gebied te maken.
Het boek telt zeventien hoofdstukken, die weliswaar thematisch zijn, maar daarbij ook een chronologie kennen. In elk hoofdstuk is er aandacht voor specifieke kartografische aspecten van de afgebeelde kaarten. In het eerste hoofdstuk wordt aan de hand van de locatie van het Geregt van 's-Hertogenbosch het begrip georefereren uitgelegd en in een ander hoofdstuk wordt de oudstekaart van het gebied uit 1357 toegelicht. Grote namen in de Nederlandse kartografie als Jacob van Deventer, de Hattinga's en Krayenhoff komen allemaal met hun kaarten van het gebied voorbij. Zo laat het boek niet alleen de geschiedenis van de kartografie de revue passeren, maar geeft ook – fraai geïllustreerd door middel van georefereren – een mooi beeld van de ontwikkeling van de twee dorpen en de infrastructuur rondom. Er is ruim aandacht voor kaarten uit de negentiende en de twintigste eeuw. Dit wordt onderstreept door een zestal topotijdreizen van deelgebieden. Dat *Caert-Thresoor* ook op het gebied van de lokale kartografie van belang is, blijkt uit het feit dat ons blad zestien keer in de literatuurlijst genoemd wordt. De gebruikte kaarten worden zorgvuldig verantwoord.
Vught en Cromvoirt in kaart is een mooi boek in groot formaat, waarin de kaarten op een kwalitatief hoog niveau scherp en in kleur zijn afgebeeld. De auteur werd ondersteund door een 'kaartclub' van vijf leden en tweetal dat 'technische' ondersteuning bood. Het is duidelijk dat dit boek met plezier en kennis van de kartografie gemaakt is. Het is een aanmoediging voor andere plaatsen een overeenkomstig boek te maken, maar ook een waarschuwing dat dit wel de nodige inspanning en kennis vraagt.

Kees van Grootheest

Inzendingen voor deze rubriek aan:
Ester Smit
E-mail:
e.smit@historischcentrumoverijssel.nl

Varia Cartographica

In Memoriam Rob Braeken

De redactie van *Caert-Thresoor* kreeg het trieste bericht dat Rob Braeken op 16 april jl. op 72-jarige leeftijd is overleden. Rob was een van de meest trouwe adverteerders van *Caert-Thresoor*. Al vanaf het derde nummer van de eerste jaargang prijkte zijn advertentie op pagina 47, her-kenbaar aan de titelpagina van Mercators Ptolemaeus-uitgave met de woorden *Oude kaarten en stadsgezichten*. Voor zover we kunnen nagaan stond zijn advertentie tot nu in *Caert-Thresoor* vermeld, 37 jaren lang. In herinnering Robert Cornelis Braeken (1945-2018).

Tweeledig IMCoS-symposium in Manila en Hong Kong

Het International Map Collectors' Society (IMCoS) vindt in oktober 2018 het 36e symposium in Manila (Filipijnen) met als optie aansluitend een groots symposium in Hong Kong.
Voor beide symposia is de registratie geopend. Opgave voor een van de twee is mogelijk. Bij inschrijving voor beide dient u zich separaat aan te melden.
In Manila organiseert het Ayala Museum in samenwerking met het *Philippine Map Collectors Society* (PHIMCOS) het evenement. Het hoofdonderwerp luidt 'Insulae Indiae Orientalis', waarbij de wisselwerking aan de orde komt tussen de Zuidoost-Aziatische archipel en haar buurlanden. Er worden lezingen, rondleidingen en een tentoonstelling van kaartverzamelingen georganiseerd, met speciale aandacht voor de kunst, geografie, geschiedenis en natuurwetenschappen in dit kader. Aansluitend hierop is het mogelijk om Hong Kong aan te doen waar in samenwerking met de *University of Science* en de IMCoS een symposium plaats gaat vinden. Het thema handelt over hoe verschillende culturen die met elkaar in aanraking zijn gekomen in kaart werden gebracht. Tijdens dit evenement komen met name Chinese kaarten aan de orde. De sprekers zijn zowel verzamelaars als wetenschappers, waaronder Dr. Lin Jeng-yi (National Palace Museum te Tapei), Dr. Mario Cams (Universiteit van Macau) en Dr. Gordian Gueta (uit Dubai).

Waar: Manila, Ayala Museum
Wanneer: zondag 14 oktober tot en met woensdag 17 oktober 2018
Meer informatie: http://imcos-2018-manila.com Vragen: symposium@gop.com.ph

Donderdag 18 oktober zou een reisdag kunnen zijn op weg naar het symposium in Hong Kong.

Waar: Hong Kong, Maritime Museum
Wanneer: vrijdag 19 oktober tot en met zaterdag 20 oktober